

ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

1.- Ի՞նչ է ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ:

Նուիրապետութիւն կը կոչուի Եկեղեցւոյ պաշտօնէից զանազան աստիճաններու դասակարգութիւնն: Ինչպէս աշխարհային պետութեանց զանազան աստիճանաց դասակարգութիւնը կը կոչուի ըստ տեսակին Միապետութիւն, Հասարակապետութիւն եւայլն: Նոյնպէս եւս Եկեղեցւոյ կառավարութիւնն որ ի Քրիստոսէ իսկ խորհրդաբար Արքայութիւն կոչուած է եւ նորա օրէնսդրութիւնն (ինչպէս լեռնական քարոզութիւնն առ Մատթէոսի Ե-է եւ քաղմաթիւ առակաց եւ խօսակցութեանց մէջ) աշխարհային կառավարութեանց եւ օրինաց նմանցուած է: Եկեղեցւոյն յանձնուած է կարողութիւն եւ իշխանութիւն՝ Քրիստոսի քահանայական թագաւորական եւ մարգարէական պաշտօնը մշտնջենապէս կատարել ի վերայ երկրի, Մեսիական արքայութեան անդամ՝ կամ հպատակ եղող ժողովուրդն այդ արքայութեան առանձին օրէնքներովն հովուել ու կառավարել, եւ քանզի այդ կառավարութեան օրէնքներն աստուածադիր են եւ նորա բուն նպատակն երկնային է, ուստի այդ պետութիւն սուրբ կամ նուիրական պետութիւն (նուիրապետութիւն) կը կոչուի: Արդարեւ այս կառավարութեան բուն նպատակն երկնային է, այսինքն, զմարդիկ երկնային կենաց արժանացնելու համար սահմանեալ է, այլ քանզի այդ արժանաւորութիւնը կախուած է մարդոյս երկրաւոր կենցաղավարութենէն եւ այս կենաց մէջ ցոյց տուած հաւատարմութենէն, անոր համար Նուիրապետութեան սահմանադրութիւնը ոչ թէ միայն հաւատոյ եւ դաւանութեան կը վերաբերի, այլ նաեւ առանձին, ընկե-

րային եւ քաղաքական կենաց եւ ընթացից ուղղութիւն կու տայ. մէկ խօսքով՝ ոչ թէ միայն զԱստուած սիրելու կ'առաջնորդուինք այլ նաեւ մեր ընկերն: Նուիրապետութեան գաղափարը բոլոր հին կրօնից մէջ կը գտնենք, եւ մասնաւորապէս հրեական կրօնի մէջ, որոյ հիման վերայ կամ նորա նմանութեամբ քրիստոնէական նուիրապետութիւնը հաստատուած եւ ձուլուած է: Թէպէտեւ քրիստոնէական նուիրապետութեան նախկին յատկագիծը կամ՝ կաղապարն հրեական է, սակայն ոչ նորա բուն էութիւնը եւ սկզբնաւորութիւնը հրեական սահմանին մէջ մնացած է մինչեւ ցայժմ: Քրիստոնէական քահանայութիւնն իրական գործութիւն է եւ մարդկային ազգիս փրկութիւն ընձեռելու հաստատուն միջոց մի, եւ ոչ թէ լոկ ստուերական ծիսակատարութիւն. ինչպէս հրեականն էր (Եբր. Ժ. 1) "Քանզի զստուեր հանդերձելոց բարեացն ունէին օրէնքն" որ շատ նմանութիւն ունի կաղապարի մը որոյ մէջ սովորաբար պղնձեղէն կը ձուլուի, բայց անգամ մի եւս ոսկի ձուլելու ի գործ կ'ածուի: Նոյնպէս յընթացս ժամանակի, ըստ պիտոյից եւ յարմարութեան, բոլորովին անկախ հրեական ազդեցութենէ քրիստոնէական նուիրապետութեան զանազան պարագայից վերայ խօսելու նպատակ ունի ներկայ ճառս, բայց նախ տեսնենք ի՞նչ էր հրեական նուիրապետութեան կազմութիւնը, որոյ կաղապարի վերայ ձուլուեցաւ քրիստոնէական հոգեւոր դասակարգութիւնն:

2.- ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՀՐԷԻՑ:

Երբ որդիքն Իսրայելի ազատուեցան այն ընդհանուր կոտորածէն՝ որով Եգիպտացւոց անդրանիկները ջարդուեցան, պատուէր առաւ Մովսէս նուիրել Աստու-

ծոյ 'Զամենայն անդրանիկ նախծին որ քանայ զամենայն արգանդ ի մէջ որդւոցն Իսրայելի", եւ ըստ հրէական աւանդութեան Իսրայելացւոց բոլոր անդրանիկ որդիքն աստուածային պաշտամանց նուիրեալ էին: Բայց հետգհետէ ժողովրդեան բազմութեան եւ ուրիշ անպատեհութեանց պատճառաւ ղեւտական ցեղը ընտրուեցաւ այդ պաշտօնի համար եւ մնացեալ անդրանիկները լոկ ձեւակերպութեամբ իմն ծնանելէն քառասուն օր զկնի Տաճարին կ'ընծայուէին եւ փրկանք մը վնարելով իսկոյն յետս կ'առնէին իրենց ընծայն, ինչպէս մեր Փրկչի ընծայումն եւս այն ժամանակի սովորութիւնը կը յայտնէ: Այսպէս Ղեւեայ որդիքը գատուեցան մնացեալ Իսրայելացիներէն եւ համարուեցան իբրեւ բաժին Տաճոն, որոց մէջէն Տաճարի պաշտօնէից զանազան դասակարգութիւնները կ'ընտրուէին, որպէս 'Գործավարք ի վերայ գործոյ տանն, ղոնապանք, դպիրք եւ դատաւորք եւ օրհնիչք Տաճոն նուագարանօք", որով կ'երեւի թէ անոնց պաշտօնն էր ղոնները քանալ ու փակել, շէնքը մաքրել, գանձերն ու սպասները պահպանել, տասանորդ եւ առաջաւորքը ժողովել, պէտք եղած պատրաստութիւնները լուացուելու, խնկարկութեան, զոհից, եւ տօնակատարութեանց համար հոգալ: Մնացեալ Իսրայելեան ցեղերու նման Պաղեստինոյ առանձին մաս մի չըժառանգեցին, "զի Տէր Աստուած ինքնին էր ժառանգութիւն նոցա": Սորա փոխարէն ամբողջ ազգէն ժողովուած տասանորդն անոնց մէջ կը բաժնուէր եւ երկրի զանազան կողմերը ցրուած քաղաքներ յատկացուցած էին Ղեւտացւոց բնակութեան համար: Այս էր Հրէից նուիրապետութեան առաջին աստիճանն, որ յետոյ քրիստոնէական Եկեղեցւոյն սարկաւագութեան աստիճանի գաղափարը փոխ տուաւ:

Երկրորդ եւ քարճրագոյն ու աւելի սուրբ աստիճանն էր Քահանայութիւնն,

որում աստիճանն էր խորհրդաւոր արարողութեանց կատարումն: Արդարեւ քահանայք միշտ Ահարոնի սերունդէն էին, քայց միեւնոյն ժամանակ ամեն քահանայն որդի անպատճառ քահանայ չէր համարուեր, այլ առանձնական արժանաւորութիւն ունեցողները միայն կ'ընտրուէին եւ մեր ձեռնադրութեան նման յատուկ խորհրդաւոր արարողութեամբ կը քարճրանային 'ի դաս քահանայից: Տես Ել. ԻԹ. 15-25: Միայն այսպիսի կոչմամբ օրհնեալ քահանայք իշխանութիւն ունէին սեղանին մօտենալու, նոքա կը պահպանէին մշտնջենական կրակն ի վերայ սեղանոյ (Լեւ. Զ. 12-13), այն որ անգամ մի երկինքէն իջաւ, կամ ինչպէս գրուած է 'Ել հուր ի Տաճոնէ եւ եկեր որ ինչ կայր 'ի վերայ սեղանոյն": Նոքա կը մատուցանէին պատարագն սեղանին, արիւնը կը սրսկէին եւ զոհագործութեան պաշտօնն ըստ օրինի կը կատարէին. առաջին սրբութիւնը կը մտնէին, ոսկի աշտանակի կանթեղները կը յարդարէին եւ հասարակաց աղօթքը կ'արտասանէին: Անոնց պարտականութիւնն էր մովսիսական օրէնքը ժողովրդեան մեկնել, մանաւանդ երեք գլխաւոր տօներուն, եւ դատական խնդիրներու մէջ ալ անոնց տուած քացատրութիւնը շատ կարեւոր կը համարուէր: Իստիպլի հարկին պատեքազմ կ'երթային եւ առած աւարէն ալ բաժին կը ստանային: Քահանայից ապրուստը ապահովեալ էր առաջաւորաց նուէրներու օրէնքովն, որ տարին երեք անգամ արմտեաց հացի, պտղոց եւ անասնոց արդիւնքներէն կ'ընծայուէր. առաջաւորաց հացն եւ ուխտի նուէրներն որպէս նաեւ անդրանկան փրկանքն՝ քահանայից կը պատկանէին: Զոհէն մնացեալ միսն եւ պատարագի նուէրներէն աւելցածները քահանայից եւ անոնց ընտանեաց գործածութեան յատկացեալ էին: Ղեւտացւոց պէս քահանայք եւս իւրեանց առանձին բնակութեան համար

ֆանի ֆանի (ընդ ամենը տասներեք) սեփական ֆաղափներ ունեին որք ամենն ալ Նրուաղէմի մօտ էին Յուդայի, Բենիամինի եւ Սիմէօնի ցեղերու մէջ: Տաճարէն դուրս աշխարհականաց սովորական զգեստը կը հագնէին, իսկ տաճարին մէջ մի գերմակ կտաւեայ շապիկ, սրբութիւնը կը մտնային բոկոտն: Սրբազան պաշտօնը կարգաւ կը կատարէին ըստ բաժանման Դաւթի՝ ի ֆսան եւ չորս դասակարգութիւնս եւ արարողութեանց զանազան մասերը վիճակարկութեամբ կը կատարէին: Հրէական ֆահանայութիւնն եւս, ինչպէս պիտի տեսնենք, քրիստոնէական Գուրապետութեան երկրորդ գլխաւոր աստիճանի օրինակն եղաւ, որ է մի եւ նոյն անուամբ յայտնի եւ մի եւ նոյն տեսակ, այլ աւելի կատարեալ եւ իրական, հոգեւոր իշխանութիւն ունեցող ֆահանայութիւնն:

Հրէից Գուրապետութեան գլուխն էր քահանայապետն, նա էր միջնորդ ի մէջ Աստուծոյ եւ իւր ժողովրդեան, հրէական եկեղեցւոյ հայրապետն էր: Հետեւաբար անկէ կը պահանջուէր կենաց եւ վարուց մեծ սրբութիւն եւ մաքրութիւն, ֆանգի նորա պաշտօնն էր յանուն ժողովրդեան Աստուծոյ մերձեմալ եւ անսուրբ ժողովուրդը նմա ներկայացընելով՝ իւր անձին սրբութեամբ իմն անոնց թերութիւնը լցուցանել: Բայց ֆաջ գիտնալով որ մարդս իւր բոլոր ջանացողութեամբն եւ զգուշութեամբն հանդերձ դարձեալ Աստուծոյ առջեւ դատապարտելի է իւր մեղաւորութեամբ, եւ հետեւաբար Հրէից ազգի ներկայացուցիչն ու ֆահանայապետն եւս նոյն թերութիւններովն արատաւորեալ էր որպէս հասարակ ժողովուրդն. ուստի նախ եւ յառաջ իւր անձին մեղաց համար պարտ էր հաշտութեան ու փառութեան պատարագ մատուցանել եւ ապա վասն ժողովրդեան, եւ իրմէ աւելի մեծ նախապատրաստութիւն եւ զոյն կը պա-

հանջուէր ֆան քէ ուրիշներէ:

Քահանայապետի զգեստները շատ պայծառ եւ խորհրդաւոր էին, զորս նա իւր գահակալութեան կամ օրհնութեան արարողութեան առթիւ առաջին անգամ կը հագնէր եւ գլուխն իւղով օծութեամբն ի նշան հաղորդութեան Սուրբ Հոգւոյն իւր բարձր պաշտօնը կը ստանձնէր: Զգեստներն էին շապիկ, գօտի, պատմունան, վակաս կամ եփուտ, կրծոց վերայ կը կրէր ֆառակուսի տախտակ՝ վերի կողմէն գրպանի նման քաց, որոյ մէջ կը դրուէին պատգամաբեր սուրբ ակունքն, որ մեր թարգմանութեան մէջ կը կոչուին «Յանդիմանութիւն եւ ճշմարտութիւն» (*), իսկ տախտակի երեսի կողմն 12 ակունք դրուած էին կարգաւ ըստ երկոտասան ազգաց Իսրայէլի: Նաեւ խոյր մը կը կրէր գլուխը, եւ խորին առջեւը կապուած էր «Թիթեղն յոսկւոյ սրբոյ» որոյ վերայ ֆանդակեալ էր. Սրբութիւն Տաճարն: Քահանայապետի տախտակն ու խոյրն ֆահանայապետին միայն յատուկ էին, եւ իւր պաշտօնն յատկապէս այդ արտաքին խորհրդոյ զարդերովը կ'որոշուէր: Իւր ամենէն Գուրական եւ ահեղ պաշտօնավարութեան ժամանակ, յաւուր մեծի փառութեան, երբ իբրեւ ներկայացուցիչ զոյն ժողովրդեանն՝ Սրբութեանց Սրբութիւնը կը մտնէր, ֆահանայապետն իւր զարդարուն զգեստներն ի քաց դնելով՝ պարզ կտաւեայ գերմակ պատմունան մի կը հագնէր: Մեծ տօներուն եւ սովորաբար շաբաթ օրերը ֆահանայապետն անձամբ կը պատարագէր, հարկաւ միւս ֆահանայից օգնութեամբ եւ սպասաւորութեամբ: Սրբազան պաշտամանց եւ բոլոր պարագայից վերատեսչութիւնն անոր կը վերաբերէր:

(*) Ներայական խորհրդաւոր եւ անթարգմանելի բառերն են Ուրիմ եւ Թուրիմ:

Քահանայապետութեան պաշտօնը մինչեւ ցմահ կը տնւէր եւ սովորաբար անդրանիկ որդին կը յաջորդէր իւր հօրն: Իրացականութեան թագաւորի կամ դատաւորի՝ քահանայապետը բարձրագոյն իշխանութիւն ունէր կառավարելու նոյն իսկ քաղաքականապէս որպէս ընդ Հեղեալ եւ ընդ Սամուէլի. եւ նոյն իսկ թագաւոր եղած ժամանակ քահանայապետը մեծ ազդեցութիւն եւ իշխանութիւն ունէր ազգին վերայ. եւ երբեմն անաչառ քահանայապետք յանուն Աստուծոյ եւ կրօնից թագաւորն ու մեծամեծներն ալ կը յանդիմանէին, երբ սոքա յանդիմանութեան

արժանի գործեր գործէին: Արդ մեր գործը պիտի լինի յետագայ յօդուածոց մէջ ցոյց տալ թէ քրիստոնէական նուիրապետութեան բարձրագոյն աստիճանն, այն է Եպիսկոպոսութիւն, թէպէտեւ տարբեր հիման վերայ հաստատուած եւ ըստ էութեան հրէական քահանայապետութենէ բոլորովին տարբեր, սակայն եւ այնպէս հրէական կաղապարի մէջ ձուլուած է, եւ Հին Կտակարանի քահանայապետութեան արտաքին պարագաներովն ազդուած եւ կազմուած է, ինչպէս Քահանայապետ անունն ալ երբեմն քրիստոնեայ հայրապետաց կը տրուի:

(Շարունակելի)

1902 Օրացոյց Երուսաղէմ

TRIAL OF BISHOPS

29

r. *Julian on Christianity. The Worship of Jesus and the Martyrs.*

Julian *contra Christianos*, apud Cyril Alex. *contra Julianum*, x (Op. ix. 326 sqq.).

But you, unfortunately, do not abide by the tradition of the apostles, which in the hands of their successors deteriorated into greater blasphemy. Neither Paul, nor Matthew, nor Luke, nor Mark had the audacity to say that Jesus is God. But the worthy John, realizing that by that time a vast number of people in many of the Greek and Italian cities were infected with the disease, and hearing, I fancy, that the tombs of Peter and Paul were being worshipped (privately, no doubt, but still worshipped), John, I say, was the first to have the audacity to make this assertion.

This evil was inaugurated by John. But who can find a fitting denunciation of this additional innovation of yours, the introduction of many recent dead bodies [as objects of worship], besides that original dead body? You have filled all places with tombs and monuments. . . . You think that not even the words of Jesus are to be listened to on this question. . . . Jesus says (Matt. xxiii. 27) that sepulchres are full of uncleanness. How is it then that you invoke God upon them?